

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЦЕНТРАЛЬНА МЕТОДИЧНА РАДА

МАТЕРІАЛИ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ МЕТОДИЧНОЇ РАДИ ЗДМФУ**

СТРАТЕГІЇ

**ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ
СУЧАСНОЇ МЕДИЧНОЇ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ**

08 червня 2023 року, м. Запоріжжя

Запоріжжя, 2023

КЕЙС-МЕТОД І СИМУЛЯЦІЙНА МЕДИЦИНА – ДОСВІД ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 І В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	84
Д.А. Лашкул, О.О. Солов'юк	
OPTIMIZATION OF PEDIATRIC TEACHING IN WARTIME CONDITIONS.....	86
Н. Lezhenko, O. Pashkova, K. Samoylyk	
ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ ПРОПЕДЕВТИКИ ВНУТРІШНЬОЇ МЕДИЦИНИ ЗДМФУ	88
Л.В. Лукашенко, І.В. Лихасенко, В.А. Лисенко	
СКЛАДОВІ УСПХУ В НАДАННІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА	89
Н.С. Луценко, О.А. Рудичева, О.А. Ісакова, Т.С. Кирилова, Т.С. Михальчик	
ЗАСТОСУВАННЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ФАРМАЦЕВТІВ-ІНТЕРНІВ З ПИТАНЬ ФАРМАКОГНОЗІЇ.....	91
О.В. Мазулін	
НАВЧАННЯ В РЕЖИМІ ОНЛАЙН: ЗА ТА ПРОТИ	93
Г.І. Макуріна, Л.О. Чернеда	
ПРОБЛЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	95
О.З. Мельнікова, О.З. Іванченко	
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИВЧЕНІ КЛІНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН: РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	97
Н.С. Михайловська	
АДАПТАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ МЕДИЧНИХ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ФАХІВЦІВ З УРАХУВАННЯМ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ	100
Є.О. Михайлюк	
ДОСВІД НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ-СТОМАТОЛОГІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	101
О.М. Міщенко, О.А. Варакута	
WAR IS WHAT HAPPENS WHEN LANGUAGE FAILS: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	103
Д.А. Москвітіна	
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ФОРМ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ДОДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ: НЕВІДКЛАДНІ СТАНИ В ПЕДІАТРИЧНІЙ ПРАКТИЦІ.....	105
С.М. Недельська, В.І. Мазур, О.В. Кряжев, І.В. Самохін, Д.О. Ярцева, Л.І. Кляцька, Т.Г. Бессікало, О.С. Федосєєва, О.В. Лямцева	
ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВІЙНИ.....	106
О.І. Панасенко, А.С. Гоцуля	
ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ХІРУРГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В УНІВЕРСИТЕЦЬКІЙ КЛІНІЦІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЗМІШАНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ З ВИКОРИСТАННЯМ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ MS OFFICE 365	108
В.І. Перцов, О.В. Пономаренко, С.І. Савченко	
АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СЛУХАЧІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ДО ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА КАФЕДРІ ВНУТРІШНІХ ХВОРОБ	109
С.Л. Подсевахіна, О.І. Паламарчук, О.С. Чабанна, Д.П. Мирний	
LABSTER PROGRAM AS A TOOL FOR ENRICHING STUDENT LEARNING EXPERIENCE IN HISTOLOGY, CYTOLOGY AND EMBRYOLOGY	112
О.І. Pototska, L.V. Makyeyeva, O.O. Popazova, T.S. Gromokovska, M.L. Tavrog, S.S. Popko	

Ми повинні розуміти, що цифрова трансформація – це не зміна заради зміни, або відкидання всього з минулого [4, с. 26]. Цифрову трансформацію освіти потрібно здійснювати обережно, щоб зберегти баланс між набуттям практичних навичок та самостійною роботою здобувачів освіти, почуття приналежності та відповідальності перед навчальною спільнотою, а також суттєвий зворотній зв'язок. Ми знаємо, що пасивна аудиторія, погана структура, відсутність персоналізованого зворотного зв'язку не працюють, тому для навчання теперішніх і майбутніх поколінь необхідно спільно приймати зміни в освіті з творчим підходом. Практика своєчасності та адаптивності в нашій освітній системі сприятиме розвитку компетенцій медичних та фармацевтичних фахівців сприятиме впровадженню передових програм професійної підготовки в нову цифрову епоху.

Можна сказати, що цифралізація нашого навчального процесу, була підготовкою до створення системи дистанційної освіти, яку ми змогли використати як основу для відновлення навчального процесу під час війни. Це був процес, який вимагав невтомної роботи в стислі терміни, коли викладачі та співробітники майже цілодобово йшли на особисті жертви, переходячи на дистанційне навчання заради досягнення спільної мети. Цифрова трансформація освіти стала стратегічним зрушенням, яке використовується і сьогодні, але з деякими адаптаціями.

Висновок. Нам потрібно приймати стратегічні рішення, щоб прийняти новий спосіб життя, бути дисциплінованими та цілеспрямованими у своїй практиці, бути відкритими до навчання та мати можливість процвітати в майбутньому, за яке ми боремося, окрім цього:

1. Адаптувати тематичні плани з урахуванням актуальності тем занять до сьогоденних потреб.
2. Організувати взаємодію різних кафедр університету для підвищення актуалізації освіти.
3. Кафедри повинні розробити методичну структуру занять з урахуванням їх дистанційної форми проведення.

Література

1. Peeters, M. J., Zitko, K. L., & Schmude, K. A. (2016). Development of Critical Thinking in Pharmacy Education. *INNOVATIONS in Pharmacy*, 7(1). <https://doi.org/10.24926/iip.v7i1.415>
2. Fox, B. I., Flynn, A., Clauson, K. A., Seaton, T. L., & Breeden, E. (2017). An Approach for All in Pharmacy Informatics Education. *American journal of pharmaceutical education*, 81(2), 38. <https://doi.org/10.5688/ajpe81238>
3. Prescott, W. A. (2019). Facilitating Advancement of Clinical-Track Pharmacy Faculty Members. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 84(5), 7910. <https://doi.org/10.5688/ajpe7910>
4. Mirzaian, E., & Franson, K. L. (2021). Leading a Digital Transformation in Pharmacy Education with a Pandemic as the Accelerant. *Pharmacy (Basel, Switzerland)*, 9(1), 19. <https://doi.org/10.3390/pharmacy9010019>
5. Rashid, S., & Qaisar, S. (2017). Development of attitude through critical thinking. *Pakistan Journal of Education*, 34(1). <http://dx.doi.org/10.30971/pje.v34i1.189>
6. Tkachenko, N. O., & Hromovyk, B. P. (2017). Conceptual analysis of social responsibility of the person and its integration in pharmaceutical practice. *Current Issues in Pharmacy and Medicine: Science and Practice*, # 3. <https://doi.org/10.14739/2409-2932.2017.3.113624>

ДОСВІД НАВЧАННЯ ЛІКАРІВ-ІНТЕРНІВ-СТОМАТОЛОГІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

О.М. Міщенко, завідувач кафедри стоматології післядипломної освіти, професор,

О.М. Манухіна, доцент, О.А. Варакута, доцент

Ключові слова: лікар-інтерн, дистанційне навчання, інтерактивні технології.

Вступ. Протягом тривалого часу Україна перебуває в стані війни. Окупація територій, повітряні тривоги, проблеми з електропостачанням, та інші реалії сьогодення вплинули на перебіг освітнього процесу, в тому числі на циклах інтернатури. До того ж, цього року у зв'язку зі скороченням тривалості навчання в інтернатурі за фахом «стоматологія» з двох років до року, на кафедрі лікарів-інтернів одночасно проходили навчання за двома видами програм, що визначило значну кількість навчальних груп. Такий виклик спонукав до пошуку і обрання форм і методів навчання. В умовах воєнного стану на прифронтовій території оптимальною були змішана і дистанційна форма організації освітнього процесу. Вона охоплює важливі елементи самоосвіти, симуляційних тренінгів,

компонентів дистанційного навчання з урахуванням комп'ютерних технологій для засвоєння необхідних теоретичних і практичних знань [4].

Основна частина. З початком війни і вимушеним виїздом частки інтернів до безпечних територій у інші регіони України та за кордон, на кафедрі був проведений перерозподіл слухачів циклу інтернатури на групи дистанційного та змішаного навчання з проведенням занять на платформі MS Teams, що забезпечувало непослідовний доступ до інформації, зворотний зв'язок, двонаправленість спілкування і негайність відповіді.

«Сучасний світ більше не винагороджує нас тільки за те, що ми знаємо, – він винагороджує нас за те, що ми можемо робити з тим, що знаємо», - наголошує Андреас Шляйхер, освітній філософ та засновник міжнародного дослідження PISA [5]. То ж нашим основним завданням було забезпечення глибоких і різнобічних професійних знань, умінь, навичок, які стануть основою професійної діяльності майбутніх лікарів стоматологів.

Окрім суто технічних складнощів, при проведенні занять реалією стало питання стану психологічного здоров'я інтернів здобувачів освіти, що впливало на освітній процес. Внаслідок військових дій реалізується реакція на ситуацію, в якій домінує загроза життю лікаря-інтерна, його здоров'ю, а також безпека колег та пацієнтів. Психологічні травми порушують нормативну організацію психіки, та можуть зумовити межові (тимчасове відчуття дискомфорту) або клінічні стани (зниження імунітету, втрата працездатності, порушення когнітивних процесів тощо) [1,3]. Це спонукало викладачів до надання додаткових зусиль для створення дбайливого психологічного клімату у віртуальному та реальному навчальному середовищі.

Враховуючи вищезазначене, ми приділили максимальну увагу застосуванню інтерактивних методів навчання, забезпечуючих як взаємодію з навчальними ресурсами так і міжособистісну взаємодію. Переважно застосовували метод кейсів, творчі ситуації при дистанційному навчанні і мозковий штурм, роботу в малих групах під час очних зустрічей. Одним з найбільш оптимальних і ефективних методів дистанційного навчання була активна форма семінару, яка дозволяла зменшити відчуття ізоляції й анонімності і забезпечувала високий рівень засвоєння знань. Враховуючи ситуацію, викладачі діяли репродуктивно, адактивно або проблемно. Але переважно це були адактивні дії. Використовували також групові проблемно-орієнтовані дискусії, цікаві аналогії, створення ситуацій емоційного переживання і ситуації з можливістю вибору. Широко застосовували презентації і відео-матеріали виконання маніпуляцій з функцією стоп-кадру, як попередній етап для опанування практичних навичок.

Важливим етапом дистанційного навчання був контроль знань який здійснювали за допомогою різноманітних видів тестування, класичного опитування, розв'язання задач, надаючи перевагу задачам з відсутністю повної інформації. Як творче завдання використовували складання ситуаційних задач та підготовку презентацій за темами, складання алгоритмів диференційної діагностики.

Серед найважливіших компетенцій сучасного фахівця визначають: уміння діяти в межах погоджених цілей і завдань; уміння погоджувати свої дії з діями партнера (враховувати думку іншого); уміння жити разом: кооперуватися, йти на компроміс; уміння самостійно розвиватися, якщо здібності не відповідають сучасним вимогам [2]. Нажаль, формування таких важливих компетенцій, з урахуванням попереднього періоду карантинних обмежень, складає певні труднощі при дистанційній формі навчання і вимагає додаткових зусиль від викладачів і інтернів.

Але найбільшою проблемою є набуття суто практичних стоматологічних навичок. Інтерни, які вчилися дистанційно, намагалися частково компенсувати це роботою у якості асистентів у стоматологічних установах (за можливості), а також відпрацюванням певних маніпуляцій на ендоблоках та видалених зубах з демонстрацією на екран.

Враховуючи необхідність невизначений час працювати в складних умовах, вважаємо за доцільне поширити перелік застосованих інтерактивних методів викладання шляхом опанування нових технологій, що пропонуються додатками освітніх платформ і суттєво розширюють наші можливості, а також залученням віртуальних стоматологічних тренажерів та програм психологічного

супроводу професійного навчання та професійної лікарської діяльності у воєнний час за наявності таких.

Висновки. 1. Змішаний формат навчання в інтернатурі є оптимальним під час воєнного стану, забезпечуючи баланс між якісним оволодінням професійними навичками, компетенціями і безпековими факторами. 2. Доцільним є впровадження програм психологічного супроводу професійного навчання та професійної лікарської діяльності у воєнний час. 3. Використання дистанційних методів дозволяє підвищити ефективність дистанційного навчання і вимагає подальшого розвитку та удосконалення.

Література

1. Єшалов Василь, Кравець Ольга, Горбунцов Вячеслав. Психологічна ресурсність лікарів інтернів у воєнний час. *International Science Journal of Education & Linguistics*. Vol. 1, No. 5, 2022, pp. 48-54. doi: 10.46299/j.isjel.20220105.06.

2. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011.- С. 49-51.

3. Лист МОН України № 1/8794-22 від 02.08.2022 "Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році" <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v8794729-22#Text>

4. Шевченко В.К. Застосування різних видів навчання за новими стандартами – інтеграція в міжнародний освітній простір/ Шевченко В.К., Мельник В.Л., Костиренко О.П., Силенко Ю.І. // Медична освіта за новими стандартами: виклики та інтеграція в міжнародний освітній простір: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, Полтава, 30 березня 2023 р. / ВДНЗУ «УМСА». – Полтава, 2023. – С. 282-283.

5. Янішен І.В. Підвищення якості навчання в медичних вузах/ Янішен І.В., Перешивайлова І.О., Дюдіна І.Л., Томілін В.Г., Погоріла А.В.// Сучасні тенденції та перспективи розвитку стоматологічної освіти, науки та практики: Зб. науч. праць. - Харків: ФОП Бровін О.В., 2021. – С.105-107.

WAR IS WHAT HAPPENS WHEN LANGUAGE FAILS: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Д.А. Москвітіна, доцент кафедри іноземних мов

Ключові слова: іноземні мови, дистанційна освіта, воєнний стан, Інший, резилієнтність.

В періоди великих суспільних потрясінь, найбільш драматичним з яких є війна, на передній план висувається низка екзистенційних питань, чільне місце серед яких посідає питання мови та її конфліктогенного й миротворчого потенціалів. Промовиста цитата з роману сучасної канадської письменниці Маргарет Етвуд «Наречена-розбійниця», винесена у заголовок цього тексту, чудово ілюструє цю спроможність/неспроможність мови модерувати конфліктну ситуацію. Мову тут слід розглядати і як універсальну категорію людського буття, і як знакову систему, і як засіб комунікації (цікаво, що тут на передній план виходять її прагматичні аспекти, і у фокусі уваги опиняються такі явища як мова ворожнечі й мова миру). Висловлювання М. Етвуд має багатовимірний інтерпретативний потенціал, але в контексті повномасштабного вторгнення РФ в Україну особливу увагу привертає неспроможність повноцінної комунікації з тими, хто прийшов із наміром нищити й вбивати, в першу чергу, саме мову: як бачимо з досвіду деокупації українських територій, найпершою метою окупантів є деінституалізація української мови, шляхом знищення українських шкіл, бібліотек, засобів масової інформації тощо. До того ж, мова стала одним із декларативних *casus belli* повномасштабного вторгнення; втім, вимога ворога зробити російську мову державною в Україні свідчить про її дискредитацію як мови культури й остаточне закріплення в статусі мови агресії й окупації.

Своєрідним балансиrom для висловлювання Етвуд може виступити старовинне арабське прислів'я «Треба вчити мову, щоб уникнути війни». Цей мудрий вислів безпосередньо пов'язаний з філософсько-етичною категорією Іншого, яка послідовно концептуалізувалась в річищі ідеалізму (Г.В. Гегель), феноменології (Е. Гуссерль), екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр), психоаналізу й структуралізму (Ж. Лакан, Е. Левінас). Однією з найяскравіших маніфестацій «іншості» й «інакшості» від часів легендарного руйнування Вавилонської вежі виступає феномен іншої мови. Налагодження